

Sotsiaalministri määruse „Väheintensiivsete psühholoogiliste sekkumiste toetus“ seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Määruse eesmärk on suurendada olemasolevate tõenduspõhiste väheintensiivsete psühholoogiliste sekkumiste (edaspidi VIPS) pakkumise võimekust riigi tasandil, parandades nende kättesaadavust ja laiendades eri piirkondade hõlmatust. Selleks toetatakse VIPS-ide terviklikku rakendamist, sealhulgas spetsialistide ettevalmistust ja supervisiooni korraldust, ning kogutakse rakendamise käigus teavet VIPS-ide mahu ja rakendamise korralduslike aspektide kohta.

Eestis tugineb riiklik vaimse tervise teenuste pakkumine jätkuvalt suurel määral arstiabile – perearstid ja psühhiaatrid. Samas viitavad rahvastiku vaimse tervise uuringud vaimse tervise probleemide laialdasele levikule ning kasvavale vajadusele varajase ja vähem intensiivse abi järele. 2021. aasta uuringu kohaselt esineb depressioonirisk igal neljandal ja ärevushäire risk igal viiendal täiskasvanul. Eriti suur on risk noorte seas. Praeguses süsteemis on eriarstiabi järjekorrad pikad ja inimressurss piiratud. Kergemate kuni mõõdukate sümptomite korral ei ole eriarstiabi sageli optimaalne ega kulutõhus lahendus.

Vaimse tervise astmelise abi [tegevuskava](#) 2024–2027 kohaselt on üheks prioriteediks toetatud väheintensiivsete psühholoogiliste sekkumiste (teine aste) süsteemne arendamine ja rakendamine. Astmelise abi mudeli kohaselt pakutakse esmalt väiksema intensiivsusega tõenduspõhiseid sekkumisi ning vajaduspõhiselt liigutakse edasi intensiivsemate teenusteni. Teise astme sekkumised on suunatud eeskätt meeleolulanguse ja ärevuse sümptomitega inimestele ning nende eesmärk on mõjutada konkreetseid häiret alalhoidvaid mehhanisme struktureeritud ja ajaliselt piiritletud sekkumiste kaudu.

2023. aastal valminud [analüüs](#) toob välja, et Eestis on kasutusel mitmeid VIPS-e, kuid nende rakendamise maht, kvaliteedistandardid ja spetsialistide ettevalmistus ei ole ühtlaselt tagatud. Samuti rõhutatakse vajadust süsteemse supervisiooni, kvaliteedihindamise ja oskuste õpetamisele suunatud juhendatud eneseabi sekkumiste järele.

Määrus on suunatud olemasolevate tõenduspõhiste sekkumiste süsteemsele rakendamisele, et parandada VIPS-ide kättesaadavust ning kujundada riigi tasandil piisav ja jätkusuutlik võimekus pakkuda VIPS-e astmelise abi raamistikus. VIPS-ide rakendamise võimekuse olemasolu on vajalik ka astmelise abi mudeli [piloteerimiseks](#).

Määrus mõjutab toetuse taotlejate ja saajate halduskoormust. Täpsem kirjeldus halduskoormuse muutustest on esitatud seletuskirja punktis 4.

1.2. Määruse ettevalmistaja

Toetusmeetme kavandamisel ja kujundamisel on konsulteeritud VIPS-e pakkuvate organisatsioonidega. Määruse ja selle seletuskirja on koostanud Sotsiaalministeeriumi vaimse tervise osakonna ekspert Aire Mill (aire.mill@sm.ee) koostöös vaimse tervise osakonnaga. Määruse juriidilise ekspertiisi on teinud Sotsiaalministeeriumi õigusosakonna õigusloome- ja isikuandmete kaitse nõunik Lily Mals (lily.mals@sm.ee). Määruse on keeleteoimetanud Rahandusministeeriumi ühisosakonna dokumendihaldustalituse keeleteoimetaja Virge Tammaru (virge.tammaru@fin.ee).

1.3. Märkused

Määrusega kehtestatakse riigieelarve seaduse § 53¹ lõike 1 alusel toetuse andmise tingimused ja kord VIPS-ide rakendamise võimekuse suurendamiseks. Tegemist on uue terviktekstiga¹, mis keskendub olemasolevate VIPS-ide süsteemsele rakendamisele ja mahu suurendamisele.

Määrus ei ole seotud teiste menetluses olevate määrustega ega rakenda Euroopa Liidu õigust. Määrus ei too kaasa olulist mõju isikuandmete töötlemisel.

Määrus on küll seotud isikuandmete töötlemisega, kuid võrd VIPS-ide rakendamisel töödeldakse vaimse tervise andmeid, kuid sellega ei kehtestata uusi isikuandmete töötlemise aluseid. Samuti ei muudeta andmete koosseisu, töötlemise viisi ega andmete töötlejaid. Seetõttu ei kaasne määrusega olulisi muudatusi isikuandmete töötlemises.

Toetuse saaja kogub ja töötleb VIPS-i elluviimise käigus teenusesaajate isikuandmeid vastavalt kehtivatele õigusaktidele ja oma tegevusvaldkonna regulatsioonile. Käesolev määrus ei kehtesta uusi andmetöötlemise aluseid ega määra uusi andmetöötlejaid, vaid sätestab üksnes toetuse andmise tingimused.

Toetuse andjale esitatavad aruandlusandmed on koondandmed (nt osalenud isikute arv, seansside arv, lõpetatud juhtumite arv, katkestatud juhtumite arv) ega hõlma tuvastatavaid isikuandmeid.

2. Määruse sisu ja võrdlev analüüs

Määruse §-s 1 sätestatakse määruse kohaldamisala. Määrusega kehtestatakse toetuse andmise tingimused ja kord VIPS-ide rakendamise võimekuse suurendamiseks. Määruse eesmärk on süsteemselt rakendada olemasolevaid tõenduspõhiseid VIPS-e ja suurendada nende rakendamise mahtu astmelise abi põhimõtetest lähtudes.

Määruse §-s 2 sätestatakse toetuse andmise eesmärgid, kriteeriumid, millele VIPS peab vastama, ja nõuded VIPS-spetsialistile. Need lähtuvad [vaimse tervise astmelise abi](#) tegevuskava põhimõtetest, mille kohaselt pakutakse kergemate ja mõõdukate sümptomite korral esmalt väheintensiivseid, ajaliselt piiritletud ja struktureeritud sekkumisi. Käesoleva taotlusvooru fookuses on eeskätt meeleolulanguse ja ärevuse sümptomitega inimesed, kelle puhul on varajane ja sihipärane sekkumine tõenduspõhiselt efektiivne ning aitab ennetada seisundi süvenemist. Määruses sätestatud fookus on seotud konkreetse taotlusvooru eesmärgiga, st määrus ei käsitle kõiki VIPS-tüüpi sekkumisi.

Toetuse andmise peamine eesmärk on kujundada riigi tasandil piisav valik erineva meetodikaga VIPS-e ning tagada nende terviklik ja kvaliteetne elluviimine. Meetme kaudu toetatakse VIPS-i pakkujate võimekuse suurendamist ja meetodika süsteemset rakendamist, et kujuneks püsiv ja jätkusuutlik VIPS-ide pakkumise võimekus.

Teine eesmärk on suurendada olemasolevate VIPS-ide rakendamise võimekust ja parandada nende kättesaadavust teise astme sekkumistena. VIPS-ide kättesaadavus on praegu piiratud ning nende süsteemne pakkumine erinevatele sihtrühmadele ei ole ühtlaselt tagatud. Varajane ja sihipärane sekkumine meeleolulanguse ja ärevuse sümptomite korral aitab ennetada seisundi süvenemist ning vähendada hilisema intensiivse ravi vajadust.

Kolmas eesmärk on suurendada VIPS-e rakendavate spetsialistide ja superviisorite arvu ja kättesaadavust. Oluline on tagada, et VIPS-e rakendavate spetsialistide ja superviisorite hulk vastab VIPS-ide kavandatud mahule ja piirkondlikule vajadusele. Samuti on oluline, et VIPS-e oleks võimalik pakkuda piisavas mahus ja erinevates keskkondades, sealhulgas haridus-

---

¹ Kehtetu samasisuline määrus: [Väheintensiivsete psühholoogiliste sekkumiste arendamise toetus](#).

sotsiaal- ja kogukonnapõhiste teenuste osutamisel. Spetsialistide ettevalmistus ja regulaarne supervisioon loovad eeldused VIPS-ide kvaliteetseks ja järjepidevaks rakendamiseks.

Toetus on suunatud olemasolevate tõenduspõhiste sekkumiste rakendamisele ja tugevdamisele, mitte uute sekkumiste arendamisele ega juhendite väljatöötamisele. Selline lähenemine võimaldab liikuda üksikutelt projektidelt süsteemsema ja laiemalt kättesaadava teise astme toe suunas astmelise abi põhimõtetest lähtudes.

VIPS on struktureeritud ja juhendil põhinev sekkumine, mille keskmes on inimese aktiivne roll ning konkreetsete toimetuleku- ja enesejuhtimisoskuste omandamine ja harjutamine. Erinevalt pikaajalisest teraapiast on VIPS ajaliselt piiritletud ning selle tulemuslikkus põhineb selgelt määratletud meetodikal, mis võimaldab spetsialisti juhendamisel toetada inimese iseseisvat probleemilahendust ja sümptomite vähendamist.

VIPS-e rakendavad asjakohase väljaõppe saanud spetsialistid. VIPS-ide kvaliteedi tagamiseks kasutatakse praktikas regulaarset supervisiooni. VIPS-spetsialist ei pea olema tervishoiutöötaja ega kutsega psühholoog, kuid tema töö kvaliteet eeldab asjakohast ettevalmistust, juhendamist ja järelevalvet. Selline lähenemine võimaldab laiendada abi kättesaadavust eri valdkondades, säilitades samal ajal professionaalsuse ja sekkumiste kvaliteedi.

Tõenduspõhisuse käsitus lähtub põhimõttest, et sekkumise mõju peab olema hinnatud või see peab tuginema rahvusvaheliselt tunnustatud ja teaduslikult põhjendatud meetodikale. Eestis on tõenduspõhisust hinnanud [Tervise Arengu Instituudi ennetuse teadusnõukogu](#). 2023. aasta uuring „[Eestis kasutatavate väheintensiivsete psühholoogiliste sekkumiste ülevaade](#)“ näitab, et Eestis kasutusel olevate sekkumiste küpsusaste ja dokumenteeritus on erinev ning kõik sekkumised ei ole veel läbinud tõenduspõhisuse hindamise protsessi. Seetõttu ei piira käesolev määrus toetuse andmist üksnes VIPS-idega, mis on hindamisprotsessi läbinud, vaid võimaldab taotlusvoorus tõendada VIPS-i teaduslikku alust ja meetodilist põhjendatust muul asjakohasel viisil, tingimusel et VIPS vastab määruses sätestatud kvaliteedi- ja struktuurinõuetele.

Määruses sätestatud kriteeriumid – tuginemine juhendile, ajaliselt piiritletud seansside arv, spetsialisti selgelt määratletud roll, regulaarne supervisioon ning protsessi ja tulemuste hindamine – loovad kvaliteediraamistiku, mis tagab VIPS-ide ühtlase rakendamise, võrreldavuse ja skaleeritavuse riigi tasandil.

Määruses sätestatud vanusevahemik (15–64 aastat) lähtub vaimse tervise astmelise abi mudelist ja meetme eesmärgist toetada töö- ja noorukiealise elanikkonna meeoleulanguse ja ärevuse sümptomite ilmnemise korral varajast sekkumist. Valik arvestab nii rahvastiku vaimse tervise uuringute tulemusi kui ka teenuste süsteemset ülesehitust, kus laste ja eakate teenused on korraldatud eraldi meetmete ja süsteemide kaudu.

VIPS-i ajaliselt piiritletud iseloom – kolm kuni kümme seanssi kestusega kuni 60 minutit individuaalse tegevuse puhul ja kuni 90 minutit grupitegevuse puhul – tuleneb VIPS-ide rahvusvahelisest praktikast. Selline struktuur võimaldab keskenduda konkreetsetele sümptomitele ja toimetulekuoskuste arendamisele, säilitades VIPS-i lühiajalise ja fokuseeritud iseloomu ning eristades seda kõrgema astme sekkumistest.

Määruses sätestatud tagasiside kogumise nõue võimaldab süsteemselt hinnata VIPS-i kvaliteeti, kasutajakogemust ja korralduslikku toimivust. Teenusesaajate tagasiside kogumine loob aluse VIPS-i pidevaks arendamiseks, toetab kvaliteedijuhtimist ja aitab varakult tuvastada võimalikke kitsaskohti nii meetodika rakendamises kui ka teenuse korralduses. Tagasiside kogumine on oluline ka VIPS-ide võrreldavuse ja edasise arendamise seisukohalt.

Käesoleva meetme raames toetatav VIPs peab olema rakendusvalmis, st selle meetodika, juhendmaterjalid ja väljaõpetatud spetsialistid on olemas ning seda on enne taotluse esitamist praktikas rakendatud ja testitud. Toetuse eesmärk on rakendada süsteemselt ja kvaliteetselt olemasolevat VIPs-i ning suurendada VIPs-i rakendamise võimekust, mitte arendada meetodikat.

Määruse § 3 sätestab toetatavad tegevused, milleks on:

- 1) VIPs-i rakendavate spetsialistide ja superviisorite koolitamine (rakendamiseks vajalikus ulatuses);
- 2) sihtrühmale VIPs-i tasuta rakendamine, tagades teenuse kättesaadavuse eesti keeles.

Vastavalt taotlusele esitatud nõuetele võib taotleda toetust üksnes VIPs-i rakendamiseks või nii VIPs-i rakendamiseks kui ka spetsialistide koolitamiseks. Üksnes koolitustegevusteks toetust ei anta.

Pakutav VIPs peab olema teenusesaajale tasuta ning kättesaadav eesti keeles. Tasuta pakkumise nõue tuleneb meetme eesmärgist parandada varajase abi kättesaadavust ja vähendada võimalikke rahalisi barjääre vaimse tervise toe kasutamisel. Avaliku rahastuse kasutamisel on põhjendatud tagada, et teenusesaaja ei peaks VIPs-i eest täiendavalt tasuma.

Nõue tagada teenuse kättesaadavus eesti keeles on vajalik riikliku kättesaadavuse põhimõtte tagamiseks ning tuleneb avaliku teenuse osutamise üldpõhimõtetest. See ei välista VIPs-i pakkumist ka teistes keeltes, kuid tagab, et teenus on kättesaadav riigikeeles.

Määruse § 4 sätestab abikõlblikud kulud. VIPs-i terviklikuks elluviimiseks võivad abikõlblikud olla ka teenuse koordineerimise ja projektijuhtimise kulud, litsentsi- ja platvormitasud ning sekkumise tutvustamise ja sihtrühmani jõudmisega seotud teavitustegevused, kui need on otseselt seotud konkreetse VIPs-i rakendamisega ning on proportsionaalsed kavandatud sekkumise mahu ja eesmärgiga. Nimetatud kulud peavad sisalduma VIPs-i maksumuses ega tohi kujuneda iseseisvaks arendus- või organisatsioonitoetuseks.

VIPs-i rakendamine hõlmab terviklikku sekkumise rakendamise protsessi, sealhulgas seansside läbiviimist ja supervisiooni korraldamist. Toetuse eesmärk on suurendada VIPs-ide mahtu ning tagada nende kvaliteetne ja meetodikale vastav elluviimine.

Määruse § 5 sätestab toetuse suuruse kujunemise põhimõtted.

VIPs-i rakendamise (§ 5 lõike 1 punktis 2 nimetatud tegevus) toetus määratakse taotluses esitatud VIPs-i ühe seansi maksumuse ja toetusperioodil kavandatud seansside arvu alusel, eristades seejuures individuaalseid ja grupitegevusi. Seega esitab taotleja ise oma taotluses ühe seansi hinna, eristades individuaalseid ja grupiseansse. Taotluses nimetatud ühe seansi maksumus hõlmab VIPs-i rakendamisega seotud otseseid kulusid, sealhulgas spetsialisti töötasu, supervisiooni, ruumide kasutamist ja tegevuste koordineerimist. Planeeritud seansside mahuga korrutamise seob toetuse otseselt tegeliku rakenduse mahuga ning võimaldab võrrelda erinevaid sekkumisi nende kulutõhususe ja mõju ulatuse alusel.

Toetuse andja võib taotluse rahuldada osaliselt, sealhulgas vähendada toetatavate seansside arvu või toetuse summat, arvestades taotluste hindamise tulemusi, eelarve mahtu, kavandatud ühe seansi maksumuse põhjendatust ja VIPs-i strateegilist olulisust. Vajaduse korral võib toetuse andja teha taotlejale ettepaneku muuta kavandatud mahtu enne toetuse määramist.

Selline paindlik lähenemine võimaldab ühelt poolt soodustada kulutõhusaid ja suurema mõjuga VIPs-e, teisalt aga tagada konkreetsetele sihtrühmadele suunatud meetodikate kättesaadavus. Määruse § 5 lõikes 2 sätestatud toetuse maksimaalne suurus VIPs-i kohta (90 000 eurot) on kehtestatud eesmärgiga tagada toetuse vahendite tasakaalustatud jaotus ning võimaldada toetada mitut erinevat VIPs-i ja rakendusmudelit ühe taotlusvooru raames.

Toetuse maksimaalne suurus VIPS-i kohta on kujundatud selliselt, et see võimaldab toetada mitmest spetsialistist koosneva meeskonna tööd, tagada regulaarse supervisiooni ja pakkuda arvestatavas mahus VIPS-e toetusperioodi jooksul. Ülempiiri määramisel on arvestatud VIPS-ide kulutasemega ja vajadusega tagada toetuse vahendite tasakaalustatud jaotus mitme VIPS-i vahel. Ülempiir aitab vältida olukorda, kus kogu eelarve koondub ühe taotleja kätte, ja toetab mitmekesise VIPS-portfelli kujunemist riigi tasandil. Ühtlasi võimaldab ülempiir kavandada VIPS-ide mahtu realistlikult ja proportsionaalselt, arvestades toetusperioodi kestust ning nõuet tagada mitmest spetsialistist koosnev meeskond ja regulaarne supervisioon.

Toetuse andja võib põhjendatud ja erandlikel juhtudel maksta lõikes 2 sätestatud maksimumsummast suuremat toetust, kui näiteks VIPS-i eripära, kavandatud maht või sihtrühma vajadused eeldavad tavapärasest suuremat rahastust ning see on vajalik meetme eesmärkide saavutamiseks.

Koolitustegevuse osakaal on piiratud kuni 25%-ga toetuse maksimaalsest suuruselt (§ 5 lõike 1 punkt 1). Piirangu eesmärk on tagada, et toetuse põhirõhk oleks VIPS-ide tegelikul rakendamisel, mitte üksnes ettevalmistavatel tegevustel. Koolituse saanud spetsialist peab asuma VIPS-i rakendama sama toetusperioodi jooksul, et tagada koolituse vahetu seotus teenuse pakkumisega ja toetuse vahendite sihipärane kasutamine.

Määruse § 6 sätestab, et määruse raames antav toetus ei ole Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 107 lõike 1 tähenduses riigiabi (vt täpsemalt seletuskirja punkt 3).

Määruse § 7 sätestab nõuded taotlejale. Toetust võivad taotleda juriidilised isikud ja füüsilisest isikust ettevõtjad (edaspidi *taotlejad*). Määruse § 7 punktis 1 sätestatud nõue tagada vähemalt viiest VIPS-spetsialistist koosnev meeskond on suunatud organisatsioonilise ja jätkusuutliku rakendusvõimekuse tagamisele. Nõude eesmärk on vältida olukorda, kus VIPS-i pakkumine sõltub üksikust spetsialistist, ning tagada teenuse järjepidevus, asendatavus ja supervisiooni toimimine. Mitmest spetsialistist koosnev meeskond võimaldab töökoormuse paindlikku jaotamist ja riski hajutamist (nt haigestumise või töölt lahkumise korral) ning loob eeldused kvaliteedijuhtimise ja supervisiooni süsteemseks rakendamiseks. Nõue toetab meetme eesmärki kujundada riigi tasandil skaleeritav ja jätkusuutlik VIPS-i rakendamise võimekus, mitte üksikpraktikupõhine teenuseosutamise mudel. Kui toetust taotletakse ka koolituskulude katteks, peab taotleja taotluses kinnitama, et tal on vähemalt 5-liikmeline VIPS-i rakendamiseks koolitatud meeskond juba olemas. Nimetatud nõuet ei ole võimalik täita taotlusvooru raames koolitatavate spetsialistidega. VIPS-spetsialistide arvu nõue ei eelda täiskoormusega töötamist, vaid eesmärk on tagada sekkumise järjepidev rakendamine kavandatud mahus.

Nõue, et taotleja omab õigust rakendada taotluses kirjeldatud VIPS-i ja vastutab selle meetodika kasutamise eest, on suunatud autoriõiguse ja meetodika kasutusõiguse selguse tagamisele. See välistab olukorra, kus toetuse vahenditest rakendatakse meetodikat ilma selle õiguspärase kasutusõigusega või ilma meetodika omaniku nõusolekuta.

Määruse § 8 sätestab nõuded taotlusele. Taotlus tuleb esitada Sotsiaalministeeriumi veebilehel avaldatud vormil, esitades selles nõutud teabe. Taotluses võib taotleda toetust üksnes VIPS-i rakendamiseks või nii VIPS-i rakendamiseks kui ka spetsialistide koolitamiseks. Taotluses sisalduv teave peab olema asjakohane, täielik ja õige ning taotluse peab olema digitaalselt allkirjastanud esindusõigust omav isik. Samuti on sätestatud, et samade kulude katteks ei tohi juba olla saadud toetust Euroopa Liidu fondidest, riigieelarvest või muudest avaliku sektori vahenditest. See nõue välistab topelt rahastamise ning tagab avalike vahendite sihipärase ja läbipaistva kasutamise.

Määruse § 9 sätestab taotlusvooru avamise ja toetuse taotlemise korra. Toetust saab taotleda taotlusvooru jooksul alates selle avamisest kuni määratud tähtpäevani. Taotlusvooru avamise, taotluste esitamise tähtaja ja taotlusvooru eelarve kohta avaldab toetuse andja teabe oma

veebilehel ning võib vajaduse korral teavitada potentsiaalseid taotlejaid ka muude asjakohaste kanalite kaudu. Taotlused esitatakse Sotsiaalministeeriumi veebilehel avaldatud vormil, mis ühtlustab esitatavat teavet ja võimaldab taotlusi võrreldavalt hinnata. Taotleja võib ühes taotluses esitada ühe või mitu VIPS-i. Kui taotlus sisaldab mitut VIPS-i, hinnatakse iga sekkumist eraldi. See aitab vältida sama sekkumise puhul mitmekordset toetuse taotlemist ning tagab selge ja võrreldava hindamise.

Määruse § 10 sätestab taotluste menetlemise korra. Menetlus hõlmab taotluse vastavuse kontrolli ja otsuse tegemist taotluse rahuldamise või rahuldamata jätmise kohta. Puuduste ilmnemise korral antakse taotlejale tähtaeg nende kõrvaldamiseks. Kui puudusi tähtjaks ei kõrvaldata, võib toetuse andja jätta taotluse rahuldamata. Väljaspool avatud taotlusvooru esitatud taotlusi menetlusse ei võeta. Otsus taotluse rahuldamise või rahuldamata jätmise kohta tehakse määruses sätestatud tähtaja jooksul, lähtudes hindamiskomisjoni ettepanekust.

Määruse § 11 sätestab taotluste hindamise põhimõtted, valikukriteeriumid ja valiku korra. Taotluste hindamiseks moodustatakse valdkonna eest vastutava ministri käskkirjaga hindamiskomisjon ning taotlusi hinnatakse määruse lisas sätestatud hindamiskriteeriumide ja korra alusel.

Taotlusi hinnatakse määruses sätestatud nelja kriteeriumi alusel: 1) VIPS-i vastavus määruses sätestatud eesmärgile, 2) VIPS-i kavandatud mahu ja ülesehituse põhjendatus, 3) ühe seansi maksumuse optimaalsus ja 4) taotleja võimekus VIPS-i terviklikult rakendada. Kriteeriumide eesmärk on tagada toetuse sihipärane ja kulutõhus kasutamine ning võrreldavate lahenduste objektiivne hindamine.

Hindamise tulemusena kujuneb iga taotluse (taotlusi, mis on esitatud mitme VIPS-i kohta, käsitletakse ühe VIPS-i põhiselt eraldi taotlustena, vt § 11 lõige 4) kohta punktisumma, mille alusel kujundab hindamiskomisjon paremusjärjestuse koos ettepanekuga toetus määrata või jätta määramata. Komisjonil on õigus küsida taotlejalt lisateavet, kui esitatud andmed on puudulikud või ebaselged. Taotluste hindamine toimub määruses sätestatud hindamiskriteeriumide alusel, et tagada tegevuste vastavus meetme eesmärgile ja kulutõhususe põhimõttele.

Määruse § 12 sätestab toetuse määramise ja maksmise korra. Toetus määratakse, lähtudes taotluses esitatud andmetest, määruses sätestatud tingimustest ja hindamiskomisjoni ettepanekust. Taotlus võidakse rahuldada täielikult või osaliselt, sealhulgas ühe või mitme taotluses nimetatud VIPS-i puhul.

Toetust ei määrata, kui taotleja või taotlus ei vasta määruses sätestatud nõuetele, taotluses esinevaid puudusi ei kõrvaldata tähtjaks, taotluse koondhinne on alla 12 punkti või mõne hindamiskriteeriumi puhul on saadud 0 punkti või toetatavat tegevust rahastatakse juba Euroopa Liidu fondidest, riigieelarvest või muudest avaliku sektori vahenditest.

Kui toetuse eelarve ei võimalda rahuldada kõiki nõuetele vastavaid taotlusi, tehakse toetuse määramise otsused taotluste hindamistulemuste alusel, arvestades määruses sätestatud tingimusi ja taotlusvooru eelarve mahtu. Toetuse saajad, toetuse suurus ja toetuse andmise tingimused kinnitatakse valdkonna eest vastutava ministri käskkirjaga. Otsusest teavitatakse taotlejat määruses sätestatud korras ning toetus makstakse välja määruses sätestatud tähtaja jooksul pärast käskkirja allkirjastamist.

Määruse § 13 sätestab toetuse saaja kohustused. Toetuse saaja on kohustatud kasutama toetust taotluses ja toetuse andmise käskkirjas sätestatud tingimustel ning teavitama Sotsiaalministeeriumi olulistest muudatustest, mis võivad mõjutada toetuse andmise eesmärkide täitmist. Tegevuste mahtu on lubatud muuta üksnes ministeeriumi kirjalikul nõusolekul. Toetuse saaja peab tegevuste elluviimisel arvestama ka keskkonnanahoidlike põhimõtetega, sealhulgas vähendama võimaluse korral paberdokumentide kasutamist,

digiprügi ja ühekordsete materjalide kasutamist ning lähtuma keskkonnahoidlike hangete põhimõtetest.

Toetuse saaja peab pidama arvestust toetuse alusel elluviidud koolituste ja VIPS-i seansside toimumise aja ja kordade ning toetuse kasutamisega seotud kulude üle, samuti võimaldama toetuse andjal kontrollida toetuse kasutamise tingimuste täitmist.

Aruandevorm näeb ette ka kuludokumentide loetelu esitamise, mis võimaldab toetuse andjal vajaduse korral kontrollida toetuse kasutamise vastavust määruses sätestatud tingimustele, ilma et aruandega kaasneks kohustus esitada kõiki algdokumente.

Toetuse saaja esitab aruande 15 tööpäeva jooksul pärast toetusperioodi lõppu. Kui toetuse saaja tegevuse maht ei vasta taotluses kirjeldatule või toetust kasutatakse määrusega vastuolus, võib toetuse rahuldamise otsus tunnistada kehtetuks ning toetus osaliselt või täielikult tagasi nõuda vastavalt määruse §-le 14.

Andmete kogumise nõue võimaldab hinnata meetme rakendusmahtu, täielikult ellu viidud juhtumite ja katkestatud juhtumite määra ning koguda sisendit VIPS-ide edasiseks kujundamiseks astmelise abi süsteemis. Aruandlus toimub koondandmete tasemel ega hõlma tuvastatavaid isikuandmeid.

Määruse § 14 sätestab taotluse rahuldamise otsuse kehtetuks tunnistamise ja toetuse tagasinõudmise alused. Taotluse rahuldamise otsus tunnistatakse kehtetuks ja toetus nõutakse osaliselt või täielikult tagasi juhul, kui ilmnevad asjaolud, mille korral ei oleks taotlust rahuldatud, või kui toetuse saaja rikub toetuse andmise tingimusi.

Tagasinõudmise aluseks võib olla eelkõige taotluses kirjeldatule mittevastav tegevus või VIPS-i maht, aruande esitamata jätmine või ebatõeste andmete esitamine. Tagasinõudmise aluseks võib olla ka isikuandmete kaitse nõuete rikkumine VIPS-i elluviimisel.

Samuti kuulub toetus tagasinõudmisele, kui toetuse saaja loobub toetusest või ei täida määrusest tulenevaid kohustusi. Nimetatud sätted on vajalikud avalike vahendite õiguspärase ja sihispärase kasutamise tagamiseks.

Ebaprofessionaalse elluviimise alus on vajalik VIPS-i kvaliteedi ja teenusesaajate turvalisuse tagamiseks. VIPS-id puudutavad vaimse tervise valdkonda ning eeldavad professionaalsete standardite järgimist, sealhulgas riskihindamist, suunamist kõrgema astme abi saama ja eetiliste põhimõtete järgimist. Ebaprofessionaalse tegevusena käsitatakse muu hulgas olukordi, kus VIPS viiakse ellu meetodikast kõrvalekalduvalt, ei ole tagatud nõutud supervisioon või ei täideta dokumenteerimiskohustust.

Toetuse tagasinõudmisel ja tagasimaksmisel on aluseks eelkõige riigieelarve seaduse § 55 lõige 3 ja § 55¹. Määruses on välja toodud peamised tagasinõudmise alused kooskõlas eelviidatud sättega.

Määruse § 15 sätestab otsuse ja toimingu vaidlustamise korra. Sotsiaalministeeriumi otsust või toimingut on võimalik vaidlustada halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud tingimustel ja korras.

Määruse §-ga 16 nähakse ette määruse tagasiulatuv rakendamine alates 01.04.2026. Toetus võib üldjuhul katta tegevusi, mida on tehtud perioodil 1. jaanuar – 31. detsember. Aastal 2026, kui määrus kehtestatakse, saab tegevusi katta alates 01.04.2026. Sellise piiratud tagasiulatava kohaldamise eesmärk on tagada toetuse saajatele selge ja ette teadaolev rakendusperiood ning võimaldada viia VIPS-e ellu alates 01.04.2026.

Määruse lisas on sätestatud taotluste hindamise kriteeriumid ja kord.

3. Määruse vastavus Euroopa Liidu õigusele

Määrus ei ole seotud Euroopa Liidu direktiivide ülevõtmisega ega muuda Eesti õigust ELi õigusega kooskõlla viimiseks. Määruse reguleerimisala ei tulene otseselt ühestki konkreetsest Euroopa Liidu määrusest ega direktiivist.

Riigiabi andmise analüüs

Määruse puhul on arvestatud Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklis 107 sätestatud riigiabi reeglistikuga.

Riigiabiga on tegemist järgmiste tingimuste korral:

- 1) toetus antakse riigi vahenditest;
- 2) toetus annab ettevõtjale majandusliku eelise;
- 3) toetus on valikuline;
- 4) toetus moonutab või võib moonutada konkurentsi ja võib mõjutada liikmesriikidevahelist kaubandust.

Toetust rahastatakse riigieelarvest ning see on suunatud konkreetsetele taotlejatele. Riigi vahendite kasutamise tingimus on seega täidetud. Toetuse eesmärk ei ole toetada turupõhist majandustegevust ega anda ettevõtjale konkurentsieelist, vaid tagada avalikes huvides pakutavate VIPS-ide rakendamine vaimse tervise astmelise abi süsteemis. VIPS-id on teenusesaajale tasuta ning neid rakendatakse riigi tervishoiu- ja sotsiaalpoliitika eesmärkide täitmiseks. Meetme mõju on olemuselt kohalik ega ole suunatud piiriülese teenusturu mõjutamisele. Toetuse andmine ei mõjuta liikmesriikidevahelist kaubandust ega moonuta konkurentsi Euroopa Liidu siseturul. Eeltoodust tulenevalt ei ole meetme raames antav toetus käsitatav riigiabina ELTL artikli 107 lõike 1 tähenduses.

4. Määruse mõjud

Sotsiaalne, sealhulgas demograafiline mõju

Määruse rakendamine parandab kergemate ja mõõdukate vaimse tervise sümptomitega inimeste ligipääsu varajasele ja sobiva raskusastmega abile. VIPS-ide laiem rakendamine aitab ennetada probleemide süvenemist ja toetab inimeste toimetulekut ning võib vähendada töövõimetuse, õpingute katkestamise ja sotsiaalse tõrjutuse riski. Demograafiline mõju avaldub eeskätt noorte ja tööealiste inimeste paremas vaimses heaolus, kuid määrus ei mõjuta otseselt rahvastiku koosseisu ega rändeotsustesse.

Mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele

Määrusel puudub otsene mõju riigi julgeolekule või välissuhetele.

Majanduslik mõju

Määruse rakendamine toetab kulutõhusamate sekkumiste kasutuselevõttu vaimse tervise valdkonnas. Varajane ja väiksema intensiivsusega abi võib vähendada vajadust kulukamate tervishoiuteenuste järele ning seeläbi aidata kaasa avalike vahendite efektiivsemale kasutamisele. Kaudselt võib paraneda tööealiste inimeste töövõime ja tootlikkus, kui vaimse tervise mured lahendatakse varases staadiumis.

Mõju elu- ja looduskeskkonnale

Määrusel puudub otsene või kaudne mõju elu- ja looduskeskkonnale.

Mõju regionaalarengule

Toetuse andmine avatud taotlusvooru kaudu võimaldab sekkumiste pakkumist erinevates Eesti piirkondades. See võib parandada vaimse tervise toe kättesaadavust ka väljaspool suuremaid linnu ning vähendada regionaalseid erinevusi teenuste kättesaadavuses.

Mõju riigi ja kohaliku omavalitsuse korraldusele

Määrus ei too kaasa muudatusi riigi või kohaliku omavalitsuse struktuuris ega ülesannetes. Mõju avaldub olemasoleva vaimse tervise süsteemi täiendamises ja koormuse paremas jaotumises astmelise abi põhimõtete alusel.

Muud otsesed ja kaudsed mõjud

Määrus toetab vaimse tervise astmelise abi põhimõtete rakendamist ning võib kaasa aidata teenuste kvaliteedi ühtlustamisele juhendipõhiste ja superviseeritud sekkumiste rakendamise näol.

Olulisi negatiivseid mõjusid ei ole tuvastatud.

Mõju halduskoormusele

Taotlejate (juriidilised isikud ja FIE-d) jaoks on halduskoormus prognoositav ja mõõdukas, piirdudes toetuse taotlemiseks ja aruandluseks vajaliku infokohustuse täitmisega. Kasutusel on standardsed taotlus- ja aruandevormid, mis on analoogsed teiste sarnaste toetusmeetmetega, mistõttu ei kaasne taotlejatele ebatavalist või täiendavat administratiivset koormust võrreldes tavapärase toetuse taotlemise protsessiga.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamiseks korraldab Sotsiaalministeerium avatud taotlusvooru väljakuulutamise, taotluste menetlemise, hindamiskomisjoni moodustamise, toetuse määramise otsuste ettevalmistamise ja väljamaksmise korraldamise ning toetuse kasutamise järelevalve ja aruandluse. Tegemist on ministeeriumi tavapäraste toetuse andmisega seotud tegevustega.

2026. aasta taotlusvooru vahendid summas 278 370 eurot eraldatakse tervist toetavate valikute programmi tegevuse „Vaimse tervise edendamine“ eelarvest.

Toetuse maksmisega seotud kulud on ühekordsed ja seotud konkreetse taotlusvooru perioodiga. Halduskulud kaetakse Sotsiaalministeeriumi olemasolevate ressursside arvelt ning täiendavate püsikulude tekkimist ei ole ette näha.

Määrus ei too kaasa otseseid kulusid kohalike omavalitsuste eelarvetele. Kaudselt võib sekkumiste laiem kättesaadavus vähendada kohalike omavalitsuste sotsiaalvaldkonna koormust, kui varajane sekkumine aitab ennetada probleemide süvenemist.

Määruse rakendamisega ei kaasne riigile otseseid tulusid. Kaudne positiivne majanduslik mõju võib avalduda tervishoiu- ja sotsiaalkulude võimalikus vähenemises pikemas perspektiivis, kuid seda ei ole võimalik käesoleva määruse raames kvantitatiivselt prognoosida.

Toetuse rakendamisega kaasnev haldusmõju on väheoluline. Sotsiaalministeeriumi jaoks piirdub see ajutise töömahu kasvuga taotlusvooru ajal, mis lahendatakse olemasoleva personaliga. Taotlejate halduskoormus püsib tavapärase toetuse taotlemise protsessi tasemel.

Määruse rakendamine ei ole seotud Euroopa Liidu vahendite kasutamisega.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras.

Määruse rakendamisel tagasiulatuvalt alates 01.04.2026 on arvestatud sellega, et taotlusvooru avamine, taotluste menetlemine ja hindamine nõuavad ettevalmistusaega, sealhulgas hindamiskomisjoni moodustamist ja vajalike korralduslike tegevuste elluviimist. Määruse jõustumine üldises korras tagab, et osapooltel on võimalik normidega tutvuda ja valmistuda taotluste esitamiseks.

Toetusperiood algab 2026. aastal seoses tagasiulatava rakendamisega 1. aprillist, seega loetakse abikõlblikeks ka tegevusi, mis on ellu viidud alates 1. aprillist 2026, sõltumata määruse jõustumise kuupäevast. Tagasiulatava kohaldamise eesmärk on tagada toetuse saajatele ette teadaolev ja ühtne rakendusperiood ning võimaldada sekkumisi järjepidevalt ellu viia.

Tagasiulatav kohaldamine on isikule soodne, kuna võimaldab toetuse arvestamist varasemast kuupäevast alates ning ei too kaasa uusi kohustusi ega piiranguid. Seetõttu ei ole tagasiulatav rakendamine vastuolus õiguskindluse põhimõttega.

7. Määruse kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Määruse eelnõu esitati kooskõlastamiseks Rahandusministeeriumile ning arvamuse avaldamiseks Tervise Arengu Instituudile, Tervisekassale ja Eesti Vaimse Tervise ja Heaolu Koalitsioonile (VATEK). Samuti edastati eelnõu arvamuse avaldamiseks asjaomastele erialaseltsidele ning infotunnis osalenud ja täiendavat huvi üles näidanud VIPS-ide pakkujatele.